

Список використаних джерел:

1. Блюмин С. А., Шуйкова И. А. Модели и методы принятия решений в условиях неопределенности. Липецк, 2001. 139 с.
2. Бриггем Ю., Гапенски Л. Финансовый менеджмент. СПб: Экономическая школа, 1997. 450 с.
3. Гальчинський А.С., Єщенко П.С. Економічна теорія. К.: Вища школа, 2007. 503 с.
4. Игнатишин Ю. Слияние и поглощение. Стратегия, тактика, финансы. Питер, 2005. 208 с.
5. Марченко В. М. Методичні підходи до оцінювання синергетичного ефекту злиття та поглинання. *Актуальні проблеми економіки*. № 4 (118). 2011. С. 135-142.
6. Нестеренко В. П. Створення вартості в угодах злиття та поглинання банків. ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ». 2011. С. 254-262/ URL: http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/2318/1/984_2010_254.pdf (дата звернення: 10 січня 2018 р.).
7. Ткачук Н. Синергетичний ефект в операціях злиття і поглинання банків: особливості оцінки та визначення. *Вісник НБУ*. № 2. 2010. С. 36-40.

УДК 334.723

Сероклин Л.В.,

здобувач,

*Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая***СВІТОВИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ КОНЦЕСІЇ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Сероклин Л.В. Світовий досвід регулювання концесії та перспективи для України. У статті досліджені проблеми імплементації світового досвіду регулювання концесії та зазначення перспектив України в цьому напрямку. Зазначено, що сучасні тенденції розвитку національної економіки, збільшення соціальної ролі та відповідальності бізнесу стали передумовами для впровадження концесійних процесів як нової правової та економічної форми взаємодії між учасниками ринкових відносин. Виділено основні проблемами концесійної діяльності в Україні, серед яких головними є: застаріла законодавча база, відсутність чіткого і зрозумілого механізму залучення інвестора, відсутність чіткого механізму визначення розміру концесійних платежів, відсутність державної підтримки, та довгострокового бюджетного планування. Основні результати дослідження були отримані на основі застосування методів наукової абстракції, наукового узагальнення для обґрунтування висновків, аналізу, порівняння та узагальнення під час аналізу світового досвіду регулювання концесійної діяльності. Виділені основні моделі приватно-публічного партнерства, які застосовуються в концесійній діяльності у міжнародній правовій практиці. Світовий досвід підтверджує, що існують очевидні переваги для соціуму, народу тієї країни, де впроваджується концесійний проект. Зазначені види концесій у контексті імплементації міжнародного досвіду регулювання концесійної діяльності. Виокремлені основні перспективи імплементації світового досвіду регулювання концесійної діяльності для України.

Ключові слова: концесія, публічно-приватне партнерство, концесійна діяльність, партнерські відносини, концесійні проекти, концесіонер.

Сероклин Л.В. Мировой опыт регулирования концессии и перспективы для Украины. В статье исследованы проблемы имплементации мирового опыта регулирования концессии и указания перспектив Украины в этом направлении. Отмечено, что современные тенденции развития национальной экономики, увеличение социальной роли и ответственности бизнеса стали предпосылками для внедрения концессионных процессов как новой правовой и экономической формы взаимодействия между участниками рыночных отношений. Выделены основные проблемами концессионной деятельности в Украине, среди которых главными являются: устаревшая законодательная база, отсутствие четкого и понятного механизма привлечения инвестора, отсутствие четкого механизма определения размера концессионных платежей, отсутствие государственной поддержки, и долгосрочного бюджетного планирования. Основные результаты исследования были получены на основе применения методов научной абстракции, научного обобщения для обоснования выводов, анализа, сравнения и обобщения при анализе мирового опыта регулирования концессионной деятельности. Выделены основные модели частно-публичного партнерства, которые применяются в концессионной деятельности в международной правовой практике. Мировой опыт подтверждает, что существуют очевидные преимущества для социума, народа той страны, где внедряется концессионный проект. Выде-

лені види концесій в контексті імплементації міжнародного досвіду регулювання концесійної діяльності. Визначені основні перспективи імплементації міжнародного досвіду регулювання концесійної діяльності для України.

Ключевые слова: концесія, публічно-частинне партнерство, концесійна діяльність, партнерські відносини, концесійні проекти, концесіонер.

Seroklyn L.V. World experience in concession regulation and prospects for Ukraine. The article examines the problem of implementing the world experience in concession regulation and indicating the prospects for Ukraine in this direction. It is noted that modern trends in the development of the national economy, an increase in the social role and responsibility of business have become prerequisites for the introduction of concession processes as a new legal and economic form of interaction between participants in market relations. The main problems of concession activities in Ukraine are highlighted, among which the main ones are: outdated legislative framework, lack of a clear and understandable mechanism for attracting an investor, lack of a clear mechanism for determining the size of concession payments, lack of government support, and long-term budget planning. The main results of the study were obtained on the basis of the application of methods of scientific abstraction, scientific generalization to substantiate conclusions, analysis, comparison and generalization in the analysis of world experience in regulating concession activities. The main models of public-private partnership, which are used in concession activities in international legal practice, are highlighted. World experience confirms that there are obvious advantages for the society, the people of the country where the concession project is being implemented. The types of concessions are highlighted in the context of the implementation of international experience in regulating concession activities. The main prospects for the implementation of the world experience in regulating concession activities for Ukraine have been determined. The main ones among which are: the separation of concession activities from other forms of public-private partnership, a clear definition of objects of concession activities, unification of the procedure for initiating a concession project, regulation of the legislative field of concession activities, government guarantees and support for the concessionaire. It is noted that concession projects should be implemented in order to reduce the dependence of the country's economy on the activities of its key subjects, in order to achieve social efficiency of its functioning.

Key words: concession, public-private partnership, concession activities, partnerships, concession projects, concessionaire.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку національної економіки, збільшення соціальної ролі та відповідальності бізнесу стали передумовами для впровадження концесійних процесів як нової правової та економічної форми взаємодії між учасниками ринкових відносин. Останнім часом переваги застосування різноманітних форм публічно-приватного партнерства в різних секторах економіки України все більше наголошуються як на законодавчому рівні, так і зазначається широким колом науковців.

Фактично державно-приватне партнерство у багатьох країнах світу виникло ще в дев'ятнадцятому сторіччі. Найбільш ефективною спільною діяльністю публічного і приватного сектору позначилася в розвитку інфраструктури міст. Наприклад такі послуги, як розподіл електроенергії, зв'язку, освітлення вулиць, здійснювалися приватними компаніями на підставі ліцензії, отриманої від уряду, або на засадах концесії.

Наприкінці двадцятого сторіччя в світі позначився тренд повернення приватного сектору в міську інфраструктуру. На це вплинули такі фактори, як: дефіцит бюджетних коштів для задоволення суспільних потреб у комунальних послугах, розвиток інновацій, глобалізаційні процеси, розширення міжнародних і національних ринків капіталів, наявність успішно реалізованих міжнародних проектів за участю приватного сектору, зростання рівня конкуренції. У багатьох країнах світу відбулися зміни в правовому полі, були прийняті нові закони, які змінювали «правила гри» під час конкурентної боротьби.

На сьогоднішній день серед основних моделей приватно-публічного партнерства виділяють концесію, яка спрямована на те, щоб на основі рівноправного, з економічної та правової точки зору співробітництва між

її суб'єктами, забезпечити рівновагу соціально-економічних інтересів різних верств суспільства і реальну участь концесійних партнерів у розробці та реалізації концесійних проектів у межах правових норм, закріплених державою.

В Україні на даний момент законодавство яке регулює концесійну діяльність застаріло. На момент прийняття Закону України про концесію у 1999 р. не було однозначного розуміння, що таке концесія, а також як концесійні проекти потрібно розробляти та реалізовувати. Звідси, більшість проектів зазнавали провалу та не підпадали під поняття концесії в міжнародному розумінні.

Основними проблемами концесійної діяльності в Україні на даний час є:

1. Застаріла законодавча база.
2. Відсутність чіткого і зрозумілого механізму залучення інвестора, не зрозуміло, чим концесія відрізняється від інших видів державно-приватного партнерства.
3. Наявність труднощів у процесі укладення концесійного договору через відсутність спеціалістів з проектного менеджменту в місцевих органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування.
4. Відсутність чіткого механізму визначення розміру концесійних платежів.
5. Відсутність державної підтримки, та довгострокового бюджетного планування.

Саме тому актуальним є питання дослідження та впровадження міжнародної практики регулювання концесійної діяльності та підготовки концесійних проектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремої уваги заслуговують праці І. Гнилякевича, І. Грабин-

ської [1], К. Павлюка, І. Іголкіна [2], О. Полякова [3], Д. Попович [4], О. Стукаленко [5] в яких висвітлений світовий досвід регулювання концесії.

Дослідженню питанню регулювання концесійної діяльності, визначення чинників середовища такого регулювання, оцінювання переваг та виявлення ризикових аспектів в цій сфері присвячено значну кількість наукових праць, таких науковців, як: О. Гури [6], М. Диби [7], А. Апарова та А. Яценко [8], Л. Гончарука [9], Л. Ярошенко [10] та інші.

Разом з тим, заслуговують на увагу та потребують поглибленого дослідження проблеми імплементації світового досвіду регулювання концесійної діяльності, фактори якої впливають на результативність управління відповідними об'єктами державної власності, актуальним також є питання впровадження елементів та механізмів практичної реалізації концесійних проєктів у різних галузях економіки.

Постановка завдання. Метою роботи є поглиблення дослідження проблеми імплементації світового досвіду регулювання концесії та зазначення перспектив України в цьому напрямку.

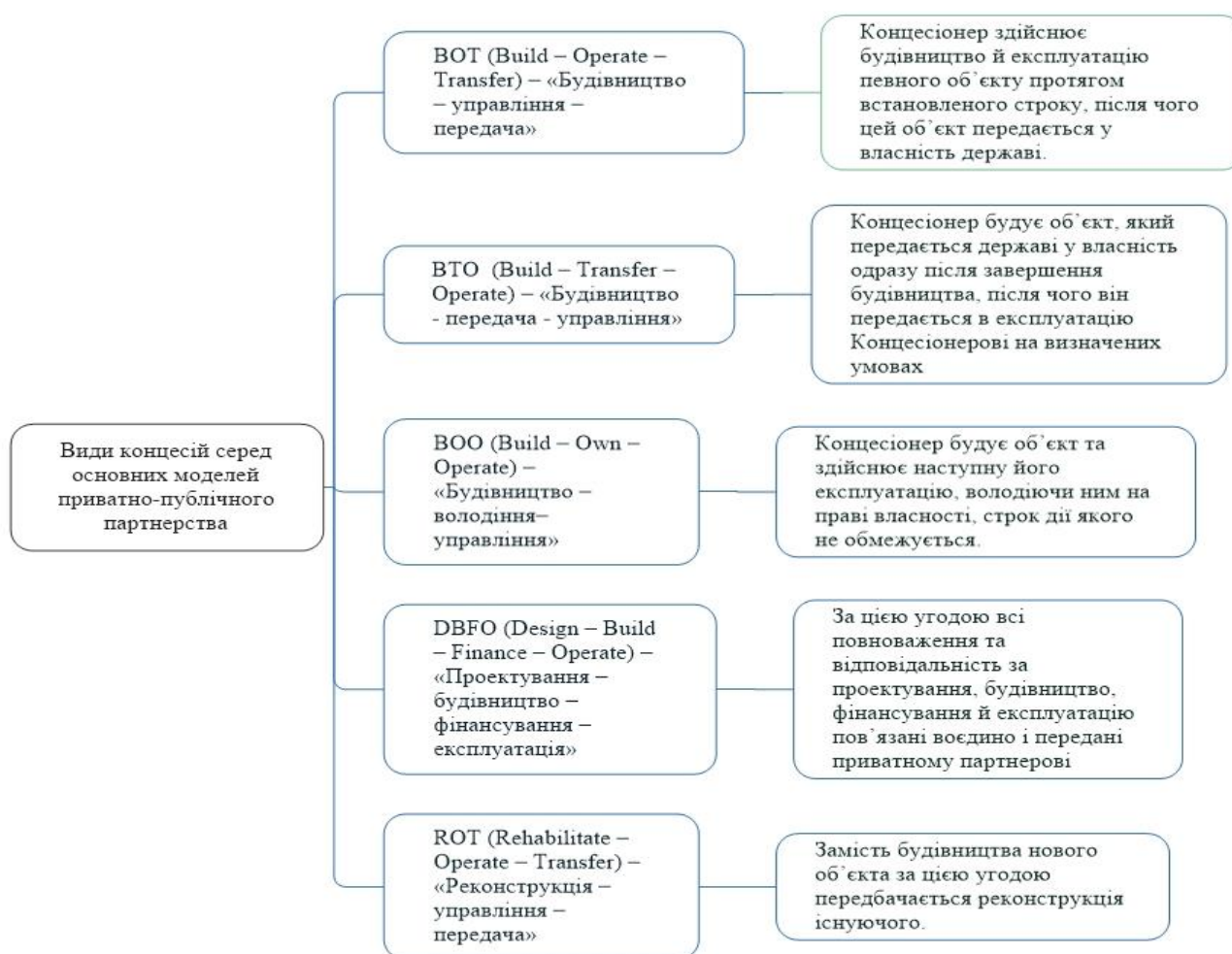
Основні результати дослідження були отримані на основі застосування методів наукової абстракції, наукового узагальнення для обґрунтування висновків, аналізу, порівняння та узагальнення під час

аналізу світового досвіду регулювання концесійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як форма публічно-приватного партнерства концесія при- таманна насамперед ключовим галузям національ- них економік. Підприємства таких галузей не можуть бути приватизовані, але потребують значних інвес- тицій для реалізації проєктів. Більшою мірою концесії використовуються для діяльності у таких сферах господарювання як будівництво доріг, об'єктів жит- лового будівництва, експлуатація шляхів транспорт- ного сполучення, аеропортів, надання послуг міським громадським транспортом, утилізація сміття, заклади громадського харчування, надання послуг у галузі житлово-комунальних послуг. Під концесією може бути переданий будь-який об'єкт комунальної чи державної власності. Обмеження по таких об'єктах визначаються державою з огляду на її стратегічні інтереси при реалі- зації таких проєктів.

Держава як один із суб'єктів концесії володіє моно- польним правом на певні ресурси, види діяльності, тому, лише вона як правовласник може приймати рішення про передачу об'єкта концесії.

У міжнародній правовій практиці на сьогоднішній день існують основні моделі приватно-публічного парт- нерства, серед яких виділяють такі види концесій (Рис. 1).

Рис. 1. Види концесій у контексті імплементації міжнародного досвіду регулювання концесійної діяльності
Джерело: складено автором за [8; 11; 12]

Концесія, як форма партнерських відносин між окремими суб'єктами господарювання та урядом заснована на контрактних відносинах між договірними сторонами. Світовий досвід підтверджує, що існують очевидні переваги для соціуму, народу тієї країни, де впроваджується концесійний проект.

Можна навести такі приклади для підтвердження такої тези, інвестор отримує постійний прибуток з плати, встановленої за користування дорогою від користувачів після її будівництва, суспільство отримує комфортні, безпечні та зручні дороги, держава покращує свою репутацію та отримує фінансові внески за договором концесії від концесіонера.

Наприклад, BOT (Build – Operate – Transfer) – «Будівництво – управління – передача» – концесійна діяльність, яка передбачає будівництво та експлуатацію приватним партнером певного об'єкту протягом встановленого строку, після чого об'єкт передається державі. В міжнародній практиці BOT модель використовуються при будівництві автострад (Італія, Іспанія, Південна Корея), трубопроводів (Німеччина), електростанцій (Туреччина, Індія, Таїланд), аеропортів (Єгипет, Греція, Канада), тунелів (Франція), стадіонів та інших об'єктів інфраструктури, що залишаються у власності держави і, які вимагають значних капіталовкладень.

В Європі, Латинській Америці та Азії DBFO модель зазвичай використовується для реалізації нових проєктів платних доріг. За такою моделлю вся відповідальність за проєктування, будівництво, фінансування та експлуатацію передається приватному партнеру.

Однак, як показує практика, ці правові конструкції концесії є нестабільними і дуже часто переплітаються між собою, створюючи нові види концесій.

Концесії розрізняються за характером і ступенем ризику, котрий передається від держави концесіонеру. За цим критерієм Світовий банк виокремлює такі концесії:

1) контракти на управління, в яких частина операційного ризику в бізнесі може бути передана концесіонерові. Отже, державне підприємство чи установа передається в управління керуючій компанії, тобто держава передає свої управлінські функції концесіонеру, апріорі виходячи з того, що приватний менеджмент ефективніший за державний. Винагорода концесіонера може частково залежати від прибутковості компанії й повністю – від обсягу операційного прибутку, при цьому істотний операційний ризик все ж залишається державі, оскільки фінансова віддача від переданого підприємства визначається рівнем його операційного прибутку;

2) лізинг, або оренда, не передбачає жодної плати концесіонеру з боку держави. Прибуток концесіонера безпосередньо залежить від операційного прибутку підприємства, тож операційний ризик повністю передається концесіонерові. Держава лише відповідає за вибір інвестора й, таким чином, несе інвестиційний ризик;

3) концесія, угоди типів BOT і ROT, коли концесіонер зобов'язується інвестувати, а отже, бере на себе й операційний, й інвестиційний ризику [11, с. 57].

На нашу думку, перспективами імплементації світового досвіду регулювання концесійної діяльності для України будуть:

- відмежування концесійної діяльності від інших форм приватно-публічного партнерства;
- чітке визначення об'єктів концесійної діяльності;
- уніфікація процедури ініціювання концесійного проєкту;
- підвищення якості підготовки та структурування концесійних проєктів;
- запровадження прозорої, чіткої конкурсної процедури для вибору концесіонера;
- врегулювання законодавчого поля концесійної діяльності;
- державні гарантії та підтримка для концесіонера.

Висновки з проведеного дослідження. Підводячи підсумок, варто відмітити, що світова практика господарювання виробила і впровадила в життя численні моделі регулювання концесійної діяльності в різних галузях економіки. Вони характеризуються направленістю на розвиток конкуренції в сферах діяльності ключових галузей національних економік. Підприємства таких галузей потребують значних інвестицій для реалізації проєктів. Такі проєкти повинні впроваджуватися з метою зниження залежності економіки країни від діяльності зазначених суб'єктів, задля досягнення соціальної ефективності її функціонування.

Теоретичне узагальнення світового досвіду свідчить про еволюцію форм концесійної діяльності – від державної, яка зумовлена необхідністю значних інвестиційних витрат на створення загальної інфраструктури національного господарства, до реалізації концесійних проєктів в природно-монопольних галузях приватної власності і створення в них конкурентного середовища.

Варто, також, зазначити на послідовній втраті важливості звичної державної форми власності на об'єкти концесійної діяльності у світі та збільшення кількості компаній, які діють на основі змішаної форми власності, або передаються в експлуатацію приватним фірмам.

Список використаних джерел:

1. Гнилякевич І., Грабинська І. Світовий досвід реалізації регуляторного процесу інфраструктурних підприємств. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2013. № 49. С. 371–378.
2. Павлюк К. В., Іголкін І. В. Світовий досвід використання концесійної форми державно-приватного партнерства на залізницях та в автодорожньому господарстві. *Фінанси України*. 2010. № 9. С. 23–36.
3. Полякова О. М. Світовий досвід фінансування розвитку автодорожньої інфраструктури на основі державно-приватного партнерства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 48. С. 69–73.
4. Попович Д. В. Державно-приватне партнерство: світовий досвід та перспективи для України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2015. Випуск 10. Частина 1. С. 39–42.
5. Стукаленко О. В. Світовий досвід регулювання будівельної діяльності на прикладі США. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2016. Випуск 2. Том 2. С. 112–115.
6. Гура О. Л. Концесія як форма залучення приватних інвестицій. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 1. С. 112–117.

7. Диба М. І. Концесія: сутність та форми фінансового забезпечення. *Фінанси України*. 2016. № 10. С. 65–76.
8. Апаров А. М., Яценко А. В. Державно-приватне партнерство як особлива правова форма співпраці держави з приватним бізнесом. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 4. С. 27–35.
9. Гончарук Л. Поняття концесії і концесійного договору в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2011. Вип. 87. С. 81–84.
10. Ярошенко Л. Л. Концесія як спосіб розвитку транспортно-логістичної інфраструктури в Україні. *Молодий вчений*. 2016. 12.1. С. 1041–1044.
11. Диба М. І. Проблеми розвитку концесії в Україні. *Фінанси України*. 2017. № 5. С. 53–62.
12. Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС. Збірник директив ЄС з питань державних закупівель. 2015. URL: <https://dn.gov.ua/storage/app/sites/1/zakupivli/dodatok-31dyrektyvy-yes-po-zakupivlyah-1.pdf> (дата звернення: 16.01.2018).